

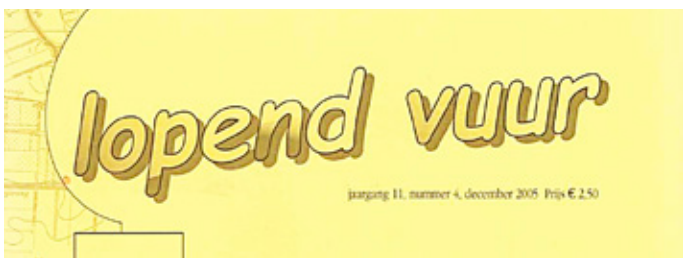
Lopend *Vuur*

Onverhard wandelen

Dertig jaar TeVoet, het tweede decennium
Interview met Eeffien Huizing
Wandelen en kunst
Opening wandelduiker bij Bodegraven

Van de redactie

In dit nummer duiken we nogmaals in de geschiedenis van de vereniging. Arie de Jong beschrijft het tweede decennium in de volgende aflevering van zijn serie over 30 jaar TeVoet. Verder interviewt hij Eeffien Huizing over haar ervaringen binnen de vereniging.

Constance Kemperman beschrijft haar bezoek aan de 20^e editie van de Wandel- en Fietsbeurs. Flip Bool laat zijn licht schijnen op wandelen in de kunst. De werkgroep van TeVoet-leden blikt terug op de opening van de wandelduiker in Nieuwerbrug (Bodegraven-Reeuwijk) en wat daaraan allemaal vooraf ging. Alice Drenthe gaat in op wat je kunt doen als lopen niet meer zo makkelijk gaat.

Weer veel leesplezier gewenst!

Lopend Vuur

blad voor onverhard wandelen

jaargang 21 • nummer 3 • december 2015 • prijs € 2,50

Colofon

Lopend Vuur is het ledenblad van de vereniging TeVoet. Het verschijnt driemaal per jaar.

Jaargang 31 • nummer 1 • april 2025

Redactie

Bert de Boer, Flip Bool, Alice Drenthe, Veronica Hekking, Arie de Jong, Constance Kemperman en Jan Rijsburger. Verder werkten aan dit nummer mee: Nico van Delft, Nelleke Don, Stephan de Goede, Eeffien Huizing, Jeroen Jacobse, Peter Oosterling, Ineke Thierauf, Henk Zandvoort.

Reacties en bijdragen kunnen worden gezonden naar: redactielopendvuur@tevoet.nl

Vereniging

TeVoet ziet zichzelf als de vereniging van hoeders van het onverharde pad. TeVoet behartigt in Nederland al 30 jaar de belangen van de recreatieve wandelaar en zet zich in voor behoud, verbetering en uitbreiding van onverharde paden. TeVoet streeft naar een wandelinfrastructuur die goed toegankelijk en bewegwijzerd is en die de mogelijkheid biedt cultuurhistorische en landschappelijke waarden te beleven. De vereniging staat ten dienste van de leden, die vooral lokaal en regionaal als vrijwilligers actief zijn. TeVoet is erkend als een Algemeen Nut Beogende Instelling (ANBI).

Lidmaatschap

Het lidmaatschap van de vereniging kost € 25,- per jaar. Het partnerlidmaatschap kost € 10,- per jaar (partner woont op hetzelfde adres en ontvangt *Lopend Vuur* niet). Het lidmaatschap/partnerlidmaatschap wordt automatisch verlengd, tenzij vóór 1 december schriftelijk is opgezegd bij de ledenadministratie, die elke opzegging zal bevestigen. Is de bevestiging niet binnen twee weken door de opzegger ontvangen dan is de opzegging niet bij de ledenadministratie terecht gekomen.

Een cadeaulidmaatschap bedraagt € 12,50 per jaar en gaat altijd in op de 1^e van een maand. Ongeveer een maand voor het afloopt, wordt degene die het cadeaulidmaatschap heeft gekregen, benaderd om betaald lid te worden. Verlenging van een cadeaulidmaatschap is niet mogelijk.

Aanmeldingen, afmeldingen of wijzigingen doorgeven (bv adres) kan via de website ([tevoet.nl/Over TeVoet/Lidmaatschappen](http://tevoet.nl/Over%20TeVoet/Lidmaatschappen)) of door een bericht te sturen via email naar ledenadministratie@tevoet.nl, of per brief naar Ledenadministratie TeVoet, Antwoordnummer 47, 3350 VB Papendrecht (postzegel niet nodig).

Bestuur

Jeroen Jacobse (voorzitter@tevoet.nl)
Berry van Iersel (secretaris@tevoet.nl)
Nico van Delft (penningmeester@tevoet.nl)
Jan Rijsburger (bestuurslid2@tevoet.nl)
Bestuursassistent: Ria Snoek

Regiocontactpersonen

Contactinformatie van de regiocontactpersonen is te vinden op de website <www.tevoet.nl>Over TeVoet>Vereniging

Vormgeving en druk

Obreen Media, Hendrik-Ido-Ambacht

Het volgende nummer van *Lopend Vuur* verschijnt in augustus 2025. Inleveren van kopij graag vóór 1 juli 2025 bij: redactielopendvuur@tevoet.nl

Foto omslag: Opening van de wandelduiker in Nieuwerbrug, Henk Zandvoort

HEAVIER
LIGHTER

SLOWER
FASTER

SHORTER
LONGER

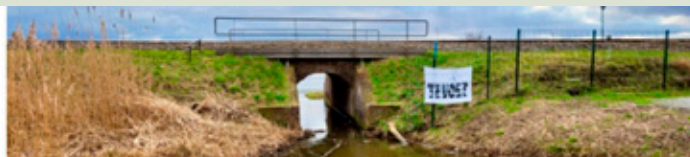
A FOUR DAY WALK IN ENGLAND
PICKING A STONE UP EACH DAY AND CARRYING IT.
A FOUR DAY WALK IN WALES
SETTING DOWN ONE OF THE STONES EACH DAY.

Richard Long, 1982

- 2 Van de redactie
- 4 Van het bestuur
- 5 Wandel- en Fietsbeurs 2025
- 6 Dertig jaar TeVoet, het tweede decennium
- 9 Wandelkunst
- 12 Interview met Eeffien Huizing
- 15 De paden op...
- 16 Als lopen niet meer gaat
- 17 Opening van de wandelduiker
- 19 Regionieuws

Opening
13-02-2025

wandelduiker
Nieuwerbrug

Van het bestuur

Van de voorzitter

Waarschijnlijk het grootste succes van TeVoet van het afgelopen jaar, mogen we de realisatie noemen van de wandelduiker onder het spoor bij Nieuwerbrug. In eerdere nummers van *Lopend Vuur* werd daar al over bericht. 13 februari 2025 was de officiële opening. Praatjes van de wethouder, iemand van ProRail en de gedeputeerde. Royaal was men met pluimen voor elkaar, de Gasunie, de aannemer en wie nog meer. Dat de creativiteit en goede samenwerking alles toch maar mogelijk had gemaakt. En daarna werd het lintje doorgeknipt. Je kunt je afvragen of het niet gênant was dat er door deze sprekers geen woord werd besteed aan de vele inspanningen van de dorpsbewoners en TeVoet. Tijdens een soort toegift werden die daarna alsnog uit de doeken gedaan door vertegenwoordigers van deze partijen. Zonder hen was het voorzien in dit stuk wandelinfrastructuur ter vervanging van de op te heffen voetgangersoverweg gewoon 'vergeten'. De omwonenden werden niet eens ontvankelijk verklaard met hun bezwaren. Het is dat TeVoet als wel ontvankelijke rechtspersoon juridische stappen zette en oplossingen aanklopte bij politici, bestuurders en uitvoerders, anders was de creativiteit en samenwerking van de verschillende bepluimde instanties niet tot stand gekomen. In gesprek met de gedeputeerde wees zij er op dat ook de Omgevingswet geen garantie biedt op 'niet vergeten'. Hoewel tekenend, is het al of niet ontvangen van lof van minder belang. Triester is de realiteit dat burgers in veel gevallen niet gehoord hoeven

te worden als zij niet georganiseerd zijn. Stichting Wandelnet liet het hier afweten. Het gebeuren in Nieuwerbrug laat weer zien dat TeVoet in wandeland vaak onmisbaar is om aan te zetten tot de nodige samenwerking en creativiteit.

Jeroen Jacobse, voorzitter

Van de penningmeester

In tegenstelling tot voorgaande jaren heb ik als penningmeester niet te klagen over het tijdig betalen van de contributie. Van de 52 leden die geen incassomachtiging hebben afgegeven was eind januari van 44 de contributie ontvangen. De laatste 8 hebben op 1 februari een betalingsverzoek ontvangen en op 16 februari hadden alle leden betaald. Na mijn opmerkingen van de afgelopen jaren, mag dit ook wel eens vermeld worden.

Ongetwijfeld heeft u een kennis of een partner die ook graag loopt. Laten we allemaal proberen één of meer mensen tot lid (€ 25,00 per kalenderjaar) of tot partnerlid mits op hetzelfde adres wonend (€ 10,00 per kalenderjaar) te maken. Het komt de kracht van onze vereniging in de strijd tegen barrières ten goede.

*Nico van Delft,
penningmeester en ledenadministrateur*

Wandel- en Fietsbeurs 2025

In een lange sliert trekt een doelgerichte groep van Utrecht CS naar de Jaarbeurs. Zijn het wandelaars? Ja zeker, kijk maar naar de schoenen en let op de tred.

Het jaarlijkse evenement, dat begon als Wandelbeurs in de Beurs van Berlage in Amsterdam, viert dit jaar de 20e editie en trekt zoals gebruikelijk veel volk. Het is de huishoudbeurs voor de wandelaar en de fietser en in drie dagen komen er 24.166 sportievelingen op af.

Zoek je weg

Omdat het aanbod aan informatie zo overweldigend en divers is (ruim 200 kramen verspreid over 2 grote hallen), doe je er goed aan je thuis voor te bereiden. De website biedt de plattegrond en een lijst van alle organisaties die zich aanbieden. Om het de bezoekers toch iets makkelijker te maken zijn er clusters te ontdekken, bijvoorbeeld het pelgrimsplein, het fietsersinspiratieplein en de landenpaviljoens. Duitsland ('Germany') was deze editie het themaland en pakte in het midden van het terrein flink uit. Maar andere landen lieten zich daar niet door intimideren.

Bijzonder was het om te zien dat het Pieterpad (naast het wandelpad is er ook het Pieterfietspad) nu ook voor de rolstoeler een uitdaging wordt. Het 500 km lange pad is geïnventariseerd op de mogelijkheden die er zijn om het rolstoeltoegankelijk te maken. Het streven is om in april 2026 een speciale rolstoel-vriendelijke uitgave te publiceren van de gids. Als de missie van Moving Beyond Limits slaagt, wordt dat een primeur voor Europa.

En de winnaar is ...

Een vast onderdeel van het evenement is de bekendmaking van de fiets- en de wandelroute van het jaar. Tijdens de 1e dag van de beurs in Nederland wordt bekend welke fietsroute uitverkoren is. Het is de *Göta kanalleden* route, een 220 km lange tocht langs het Göta kanaal in zuid

Druk, druk, druk

Zweden. De beperking tot de Benelux geldt dus niet voor de fietsers.

Pas op 1 maart, de start van de beurs in België, wordt bekend om welke wandelroute het gaat. Waarom dat pas dan gebeurt en niet bij de start van de beurs, is een raadsel. De uitverkiezing lijkt een beetje op die van boekenprijzen. Eind 2024 was er een longlist van 14 routes in de Benelux. Daarna volgde de shortlist van 5 routes en op 1 maart 2025 is dan eindelijk bekend welke route de jury gekozen heeft: Ieperboog Oost in België. Een wandelnetwerk van 256 km in West-Vlaanderen, verdeeld over 7 routes van 6 tot 18 km.

Deze voormalige frontstreek van de 1e Wereldoorlog kent veel UNESCO werelderfgoed (zoals grafmonumenten en voormalige slagvelden), maar je kunt er ook heerlijk lopen over glooiende heuvels langs wijnranken. Een aantal van de routes is te vinden via visitwestvlaanderen.be, maar ze zijn in het land uiteraard bewegwijzerd, zoals dat hoort bij een netwerk. Met onderweg 734 palen en 1707 borden kun je echt niet verdwalen.

Informatie alom

Traditiegetrouw is er ook een uitgebreid lezingenprogramma, met lange rijen voor de deur bij het aanvangstijdstip. Niet alleen met een reuze aanbod van wandel- en fietsbestemmingen. Ook tips en trucs komen aan bod, bijvoorbeeld 'Hoe bereid je een trektocht voor?' en enkele bijzondere items zoals 'Op zoek naar vegan eten in de Balkan'. Het digitale speelt bij wandelen een steeds grotere rol en dus is het niet verwonderlijk dat er geen stoel onbezet is bij de uitleg van de app *Komoot*. Tamelijk ouderwets is dan de hoeveelheid papieren informatie die te krijgen is. Elke stand heeft stapels folders, flyers, gidsen e.d.

In 2026 is de beurs er weer en wel op 13, 14 en 15 februari in Utrecht.

Constance Kemperman

foto's: Stephan de Goede en Constance Kemperman

Dertig jaar TeVoet, het tweede decennium

In 1994 werd TeVoet opgericht, zodat afgelopen jaar het zesde lustrum kon worden gevierd. In *Lopend Vuur* begon een miniserie van drie afleveringen over hoe het TeVoet in die dertig jaar is vergaan en welke successen konden worden gevierd. In het vorige nummer het eerste decennium, nu het tweede decennium van 2005 tot en met 2014.

Onverhard van dorp tot dorp

Tien jaar na de oprichting van TeVoet werd door de ledenvergadering een beleidsnotitie van het bestuur aanvaard, met als motto: 'Onverhard van dorp tot dorp'. De discussie over de koers van TeVoet ging gepaard met dringende oproepen of meer mensen actief wilden worden. TeVoet moest immers een actiegerichte organisatie blijven: de ambitie was en bleef om belemmeringen weg te nemen, onverharde paden te behouden en te ontsluiten en het onverharde wandelen te stimuleren. Er waren zodoende altijd vacatures te vervullen in het bestuur, in de redactie van *Lopend Vuur* en bij de regionale steunpunten. Gelet op de ambities kwam men handen tekort in wat een vrijwilligersorganisatie bleef.

Direct was er een aanvaring met Nemo, toch een verwante organisatie waarmee in het eerste decennium herhaaldelijk pogingen tot nauw samenwerken waren mislukt. De tegenstelling was vooral de manier van actievoeren. TeVoet zocht het overleg en de wettelijke middelen, het overtuigen van bestuurders, volksvertegenwoordigers en ambtenaren, alsmede het zoeken van samenwerking met boeren en andere landeigenaren. Nemo had daar minder boodschap aan en ging de confrontatie aan met de politiek en landeigenaren.

Het tweede decennium kende TeVoet weer een nieuwe voorzitter: Kees Rotteveel. Toen die er in 2009 mee stopte brak een voorzitterloos tijdperk aan van drie jaar.

Kleinere en grotere successen

Een geweldig succes werd geboekt bij de behandeling in de Tweede Kamer van de initiatiefnota van het toenmalige Tweede Kamerlid Wijnand Duyvendak van GroenLinks. In die initiatiefnota over het wandelbeleid werden allerlei voorstellen gedaan die helemaal spoorden met de wensen van TeVoet. Daarover werd in twee commissievergaderingen gesproken, samen met de ministers Cees Veerman (CDA, Landbouw, Natuurbeheer en Visserij) en Karla Peijs (CDA, Verkeer en Waterstaat). Door TeVoet was Ger Koopmans (CDA) ertoe aangezet iets te doen voor het wandelen en de boeren: het bieden van een substantiële subsidie als vergoeding voor het openstellen

van paden over boerenland. Veerman beloofde geld vrij te maken om 1000 kilometer boerenlandpaden te realiseren. Provincies moesten dan ook meebetalen.

Hoe moet je provinciebestuurders overhalen om stappen te zetten? In Zuid-Holland wilde TeVoet medewerking om mooie wandelingen rond de Kagerplassen te realiseren. Er werd in de Kaagsociëteit, een bekend trefpunt aan het uiteinde van de Zijldijk, een bijeenkomst belegd met de Provinciale Statencommissie, om daarna met elkaar te gaan wandelen over de kade waar de boer geen trek had om wandelaars toe te laten. Uit het verslag in *Lopend Vuur*: 'Na een mooie presentatie door Tom Eisenburger – hij wist overtuigend aan te tonen dat hier op deze wijze niets terecht zou komen van een breed gedragen beleid om landelijk gebied open te stellen voor de wandelaar – werden de commissieleden blootgesteld aan afgesloten paden, boeren die bezwaar maakten, modder en vee, heel veel regen. Ondanks een ruime aanvoer van parapluus waren velen na een uurtje op de kades doornat en allen waren diep onder de indruk.' Jaap Mels voegde er aan toe dat de commissieleden daarna zeer kritische vragen hadden gesteld aan het college van Gedeputeerde Staten. Helaas heeft dat niet geholpen.

Het is bijna bizar te zien dat de kwestie van het afsluiten van onbewaakte spoorwegovergangen al twintig jaar geleden in discussie was. ProRail, de spoorbeheerder, was er voorstander van dat die zoveel mogelijk werden afgesloten. TeVoet en andere organisaties bepleitten de belangen van wandelaars, fietsers en mensen te paard. De barrièrewerking was immers overduidelijk. Het kwam in de Tweede Kamer tot een bespreking, waarin de verantwoordelijke staatssecretaris, Melanie Schultz, aangaf dat dit niet de bedoeling kon zijn, waarna Tweede Kamerleden als Pieter Hofstra (VVD) en Eddy van Hijum (CDA) alle begrip toonden dat dit 'restrisico' geaccepteerd moest worden en ze zich keerden tegen de rigide opstelling van ProRail. Toen een jaar of vier later deze discussie weer eens werd gevoerd, met nieuwe Kamerleden en nieuwe bewindspersonen (zoals Camiel Eurlings, CDA), was de uitkomst precies eender. Een discussie die bij vlogen dus al meer dan twintig jaar duurt. Met af en toe incidenten, waarbij TeVoet een rechtszaak begint over een

voorgenomen sluiting. Zoals in 2007, toen de rechter de bezwaren van TeVoet bij de voorgenomen sluiting van het Cromvoirtsepad afwees: die overweg voor de wandelaars verloren? Nee, want toen TeVoet in hoger beroep ging, werd de oplossing om de overgang open te houden voor wandelaars en fietsers alsnog gekozen: succes dus. Ook succes in Halderberge waar na actie door TeVoet vier spoorwegovergangen behouden bleven.

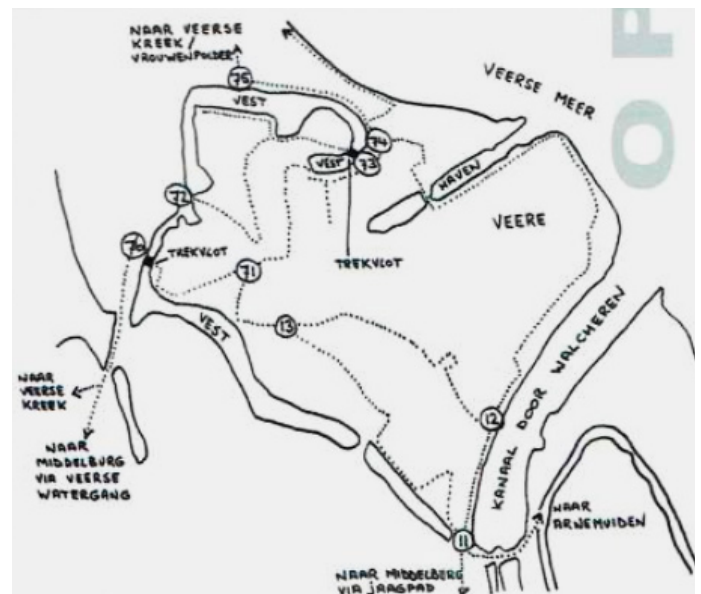
Kamerlid Duyvendak bij de 1,8 miljoen die de gemeente Vught krijgt bij het afsluiten van de overweg in het Cromvoirtsepad

Rond 2005 begon de ontwikkeling van het wandelknooppuntensysteem. TeVoet was daar per saldo wel voor, maar vreesde dat dit een vrijbrief kon zijn goede voetpaden te onttrekken als die niet in het systeem zaten. Jaar in jaar uit zijn er kleine successen, vaak door jarenlang actievoeren van TeVoet'ers, zoals een sluisovergang over de Hollandse IJssel bij Gouda, of het voorkomen van fietspadisering van een pad bij Cabauw. Maar het kan ook gaan om meer structurele invloed zoals bij het bevorderen van flinke investeringen in het wandelnetwerk door de provincie Utrecht.

Lopend Vuur wordt mooier

Vanaf de dertiende jaargang krijgt *Lopend Vuur* een nieuwe jas en wordt afscheid genomen van wat op een gestencilde actieblaadje lijkt. Het is de enige jaargang van vijf nummers,

maar als dat te duur blijkt, wordt weer teruggeschakeld naar vier en snel daarna drie nummers per jaar. Kopij is er genoeg, ook door de overvloed aan gepresenteerde wandelingen. Omdat er een paar mensen zijn die veel aanleveren, is er wel een concentratie in een aantal regio's. Door hardnekkige vacatures in een paar provincies krijgen die weinig aandacht. Zou je alle wandelingen bundelen uit dertig jaargangen, dan kon je misschien een jaar lang elke dag een in *Lopend Vuur* beschreven wandeling maken. Het binnenwerk blijft nog lang zwart/wit, maar de omslag vertoont veel kleur. Met ingang van december 2012 gaat *Lopend Vuur* zelfs in full color verschijnen. De redactie is daar heel blij mee en verklaart dat de meerkosten van de vernieuwing gedekt worden door de overstap naar een goedkopere drukker.

Opvallend is dat het verenigingsnieuws lange tijd ontbreekt. Af en toe een oproep om vacatures te vervullen in het bestuur of de redactie. Na enige tijd komen dat soort berichten weer terug, niet voor niets: er is veel verontrustends te melden. Dat de boerenlandpadenregeling al binnen enkele jaren weer wordt wegbezuinigd, omdat de Rijksregeling werd afgeschaft door de bezuinigingen op Natuur en Natuurbeleving van het kabinet Rutte I, met Henk Bleker (CDA) als verantwoordelijke staatssecretaris. Of dat her en der onverharde paden dreigen te verdwijnen. Ook slaat de fietspadisering toe: het benutten van prima wandelpaden om ze te asfalteren, soms onder het mom dat daar ook best wandelaars terecht kunnen.

Gelukkig valt er nog steeds ook veel moois te melden. Zoals dat er regionale wandelnetwerken worden verbeterd met nieuwe paden, of dat na de nodige actie bij Wilnis/Vinkeveen de oude spoordijk wandelroute kon worden en ook dat fietspadisering van dit pad kon worden voorkomen. Helaas is dat er later toch van gekomen en is het pad geasfalteerd.

Duizend bloemen bloeien

In 2010 werd op de Fiets- en Wandelbeurs de gemeente Horst (Limburg) uitgeroepen tot wandelgemeente van het jaar. Dat gebeurde door het tijdschrift *te voet*, een wat verwarrende naam. Alle reden voor de vereniging TeVoet om in Horst te gaan kijken en rond te lopen aan de hand van het nieuw ontwikkelde knooppuntennetwerk: men noemt het een knopenwandeling. Het gezelschap, blijkbaar weinig Limburgs, was zeer te spreken over de vele kruisbeelden onderweg. Het wandelen langs knooppunten beviel wel: het opbouwen van het netwerk stond nog in de kinderschoenen. TeVoet toont zich ook enthousiast over de zogeheten klompenpaden die in Utrecht en Gelderland al snel een soort opvolger blijken van de boerenlandpaden. Er komen er tientallen.

Jubileum 20 jaar TeVoet

Het twintigjarig bestaan van TeVoet werd flink gevierd. Al een jaar eerder was een jubileumcommissie ingesteld. In de aanloop naar het jubileum werd weer eens gesproken over de missie en de plannen van TeVoet. Als steeds was er veel aandacht voor de vraag hoe TeVoet zich wil verhouden tot Wandelnet. De plannen van TeVoet waren nogal ambitieus. Zo zou er binnen tien jaar een landelijk dekkend netwerk van onverharde paden moeten zijn. Het aantal boerenlandpaden moest verdubbelen. Natuurgebieden, onverharde dijken en schouwpaden dienden te worden opengesteld. Bedreigde onverharde paden moesten worden beschermd en belemmeringen in onverharde paden moesten worden weggenomen. En er moest in elke provincie een structureel wandeloverleg komen. Of dat allemaal is gelukt komt mogelijk terug in het volgende artikel over het derde decennium van TeVoet. Het bestuur ging in elk geval met een jaarplan werken om de plannen waar te maken.

Het bestuur stelde in het jubileumjaar een zogeheten barrièrepot in, waaruit elk jaar € 5.000,- kon worden gehaald om belemmeringen weg te nemen. Iedereen kon voor 1 juli plannetjes voorleggen. Blijkbaar waren er flinke reserves gekweekt, want zo'n bedrag viel toch moeilijk uit de jaarlijkse contributies te dekken en van subsidies is nimmer sprake geweest.

Ter gelegenheid van het jubileum werden maar liefst 21 wandelingen georganiseerd. Een geinige actie was zeker het begaanbaar maken van een onverhard pad in de buurt van Dordrecht door een stuk of dertig TeVoet-leden. De vier kilometer van dit pad lagen wel op het eiland Stedelijk, zodat je een bootje nodig had om er te komen. Het jubileumnummer van *Lopend Vuur* (augustus 2014) bevatte drie jubileumwandelingen, maar ook het bericht dat het bestuur van de ledenvergadering mandaat had gekregen te verkennen of TeVoet via een alliantie met een andere wandelorganisatie een betere basis kon krijgen. En, helaas, na een vervulling van de vacante voorzittersstoel door Bert de Boer, was hij al na twee jaar om persoonlijke redenen genoodzaakt zich terug te trekken en was de functie weer vacant. Erger nog: niemand anders wilde voorsnog voorzitter worden.

Arie de Jong

Ook in 2025 zullen er weer odewandelingen worden georganiseerd. Heb je zelf een suggestie voor een Odewandeling? Leuk! Neem dan contact op met Wim van Tuyl, coördinator Odewandelingen, wimvantuyl@hetnet.nl

Wandelkunst

Wandelen is spreekwoordelijk zo oud als de weg naar Rome, maar feitelijk gaat de geschiedenis ervan natuurlijk nog veel verder terug. Toch heeft het lang geduurd voordat wandelen ter ontspanning het won van wandelen als inspanning.

In de literatuur en beeldende kunst was wandelen een steeds terugkerend thema. Rebecca Solnit publiceerde hierover in 2001 haar boek *Wanderlust*, waarvan in 2019 een Nederlandse vertaling verscheen met de ondertitel *Een filosofische bespiegeling van wandelen*. Terwijl wandelaars al sinds mensenheugenis figureren op schilderijen en tekeningen heeft het wandelen zelf zich pas relatief recent een plaats verworven als artistiek uitdrukkingsmiddel.

Eeuwenlang waren zeilschepen, dierlijke tractie of de zogenoemde 'benenwagen' de enige mogelijkheden voor de mens om zich te verplaatsen. Wandelen als een activiteit met eigen merites is van veel recenter datum. De verlichte Zwitsers-Franse filosoof Jean-Jacques Rousseau (1712-1778) wijdde er kort voor zijn overlijden bij mijn weten als eerste een boek aan, met de titel *Overpeinzingen van een eenzame wandelaar* van de Nederlandse vertaling uit 1994. Ook in zijn postuum gepubliceerde autobiografische *Bekentenissen*, waarvan in 1996 en 2008 Nederlandse vertalingen verschenen, speelt wandelen een belangrijke rol. De meest geciteerde passage daaruit luidt: 'Ik kan alleen mediteren wanneer ik loop. Hou ik daarmee op, dan hou ik op met denken, mijn geest werkt alleen samen met mijn benen.'

De relatie of spanning tussen de mens en natuur speelt een cruciale rol in de Romantiek, waarvan Rousseau een van de grondleggers was. Schilderkunstig wordt dit optimaal verbeeld door *Wandelaar boven de nevelen* uit 1817 van Caspar David Friedrich – een van de meest gereproduceerde schilderijen aller tijden. Op de rug gezien toont het een eenzame wandelaar in wandelkostuum met een wandelstok, vanaf een rotspunt uitkijkend over een door nevel omhuld berglandschap. Die eenzame confrontatie met de omringende ruige bergen, lijken een visuele variant van Rousseau's ervaringen.

In de periode tussen de twee wereldoorlogen eigende het dadaïsme zich met betrekking tot het wandelen theatrale elementen toe in absurdistische bijeenkomsten of voorstellingen. Zo werd er op 14 april 1921 in Parijs een anti-toeristische wandeling of excursie georganiseerd, beginnend in de tuin rond het Middeleeuwse kerkje Saint Julien le Pauvre. Hiervoor werd een flyer verspreid met absurdistische teksten onder de noemer 'Dada, een nieuwe cultus'. Tijdens de verregende wandeling werden gedichten voorgelezen en willekeurige passages uit de Larousse encyclopedie als

Casper-David Friedrich, *Wandelaar boven de nevelen*, 1817, op de achterzijde van het themanummer over wandelen van *Kunstschrift*, 65 (februari-maart 2021)

een parodie op rondleidingen door een officiële gids. Deze historische gebeurtenis is vermoedelijk de eerste wandeling als kunstwerk.

Ruim drie decennia later kreeg deze anarchistische kunstpraktijk een vervolg door de groep Internationale Situationisten die in 1957 werd opgericht met Guy Debord als een van de belangrijkste vertegenwoordigers. Zij streefden ernaar om een toestand van voortdurende maatschappelijke revolutie te creëren door het uitvoeren van ontregelende situaties en happenings. Debord kreeg vooral bekendheid door zijn boek *De spektakelmaatschappij* (1967) en het concept van de 'dérive', het rondlopen door de stad zonder specifieke bestemming of intentie om die op een radikaal nieuwe manier te ervaren. Om bewust verwarring te creëren wandelden de Situationisten bijvoorbeeld met de plattegrond van Parijs door Berlijn.

Vanaf de jaren zestig van de vorige eeuw ging het in de kunst niet alleen meer over wandelen, maar werd het wandelen zelf een vorm van kunst. Een vroeg voorbeeld hiervan zijn de werken die Stanley Brouwn (1935-2017) vanaf 1960 in Amsterdam realiseerde. Hij maakte geluidsopnamen van routebeschrijvingen door passerende wandelaars en vroeg hen die ook op papier vast te leggen. Voorzien van het stempel 'this way brouwn' werden deze tekeningen voorbeelden bij uitstek van de zogenoemde conceptuele

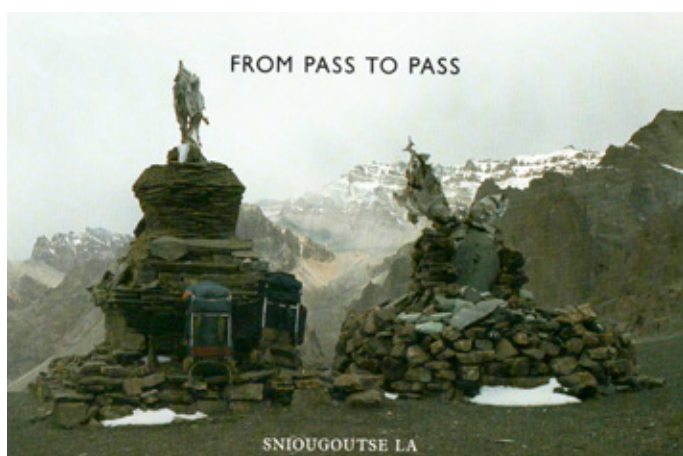
kunst, een kunstvorm waarbij het idee of concept belangrijker is dan esthetische of materiaal-technische aspecten. Na deze vroege werken wijdde hij zijn artistieke oeuvre aan de relatie tussen zijn eigen stappen en verschillende bestaande metrieke of andere stelsels voor maten en afstanden. Dit om de ‘beweging van mensen door tijd en ruimte te registreren’, zoals hij het in een van zijn spaarzame eigen teksten uit 2005 formuleerde.

stanley brouwn

1 m x 1 m	3 m x 3 m	5 m x 5 m	7 m x 7 m	9 m x 9 m
1 m x 1 step	3 m x 3 steps	5 m x 5 steps	7 m x 7 steps	9 m x 9 steps
1 m x 1 ell	3 m x 3 ells	5 m x 5 ells	7 m x 7 ells	9 m x 9 ells
1 m x 1 foot	3 m x 3 feet	5 m x 5 feet	7 m x 7 feet	9 m x 9 feet
1 step x 1 step	3 steps x 3 steps	5 steps x 5 steps	7 steps x 7 steps	9 steps x 9 steps
1 step x 1 ell	3 steps x 3 ells	5 steps x 5 ells	7 steps x 7 ells	9 steps x 9 ells
1 step x 1 foot	3 steps x 3 feet	5 steps x 5 feet	7 steps x 7 feet	9 steps x 9 feet
1 ell x 1 ell	3 ells x 3 ells	5 ells x 5 ells	7 ells x 7 ells	9 ells x 9 ells
1 ell x 1 foot	3 ells x 3 feet	5 ells x 5 feet	7 ells x 7 feet	9 ells x 9 feet
1 foot x 1 foot	3 feet x 3 feet	5 feet x 5 feet	7 feet x 7 feet	9 feet x 9 feet
2 m x 2 m	4 m x 4 m	6 m x 6 m	8 m x 8 m	10 m x 10 m
2 m x 2 steps	4 m x 4 steps	6 m x 6 steps	8 m x 8 steps	10 m x 10 steps
2 m x 2 ells	4 m x 4 ells	6 m x 6 ells	8 m x 8 ells	10 m x 10 ells
2 m x 2 feet	4 m x 4 feet	6 m x 6 feet	8 m x 8 feet	10 m x 10 feet
2 steps x 2 steps	4 steps x 4 steps	6 steps x 6 steps	8 steps x 8 steps	10 steps x 10 steps
2 steps x 2 ells	4 steps x 4 ells	6 steps x 6 ells	8 steps x 8 ells	10 steps x 10 ells
2 steps x 2 feet	4 steps x 4 feet	6 steps x 6 feet	8 steps x 8 feet	10 steps x 10 feet
2 ells x 2 ells	4 ells x 4 ells	6 ells x 6 ells	8 ells x 8 ells	10 ells x 10 ells
2 ells x 2 feet	4 ells x 4 feet	6 ells x 6 feet	8 ells x 8 feet	10 ells x 10 feet
2 feet x 2 feet	4 feet x 4 feet	6 feet x 6 feet	8 feet x 8 feet	10 feet x 10 feet

stanley brouwn, 1 m x 1 m, voorzijde van de publicatie bij de frankfurter buchmesse 1993 met vlaanderen en nederland als speerpunt

Engeland is het wandelland bij uitstek. Het is dan ook geen wonder dat wandelen een centrale rol speelt in het werk van meerdere Engelse kunstenaars. Dat geldt met name voor Richard Long (1945-) en Hamish Fulton (1946-). In tegenstelling tot de meeste andere wandelende kunstenaars gaat hun werk geheel in de geest van TeVoet voornamelijk over onverhard wandelen, gedocumenteerd door foto's met een korte toelichting of louter door tekst.

Richard Long, Uitnodigingskaart voor zijn tentoonstelling bij Anthony d'Offay, Londen 1985

Wat Long betreft resulteert dat ook in sculpturen van al wandelend verzamelde natuurlijke materialen of muurtekeningen met verschillende onderweg aangetroffen kleuren aarde. Het werk van Long en Fulton heeft gemeen dat het gaat om individuele wandelingen, met afstand en tijd als cruciale elementen. Hun werk wordt ook wel omschreven als Land Art. Een van de vroegste werken van eerstgenoemde is daar een extreem voorbeeld van: A LINE MADE BY WALKING, England 1967, een rechte lijn die is ontstaan door in een grasveld heen en weer te lopen. Het werk zelf bestaat alleen nog maar als foto met onderschrift.

Het werk van artistieke Franse wandelaars is van een heel ander karakter. Onder de titel 'Les promenades' (De wandelingen) verstuurden Christian Boltanski (1944-2021), Paul-Armand Gette (1927-2024) en Jean Le Gac (1936) tussen juni 1970 en januari 1971 negen kaarten rond met de uitnodiging om een stadswandeling te maken op verschillende locaties in Parijs. Didier Bay (1944-) fotografeerde vanaf 1968 jarenlang voorbijgangers vanuit zijn appartement in het 5e arrondissement van Parijs en maakte daarbij persoonlijke notities.

Bovengenoemde kunstenaars maakten onder anderen deel uit van de tentoonstelling 'Over wandelingen en reizen' in het Bonnefantenmuseum, Maastricht (1979) en kwamen aan de orde in het themanummer 'Wandelen' van *Kunstschrift* (februari/maart 2021). Los van het feit dat wandelen iets heel anders is dan reizen, lijken mannelijke kunstenaars lang ferventer wandelaars te zijn geweest dan vrouwelijke. Dat blijkt echter niet het geval. Rebecca Solnit besteedt dan ook terecht de nodige aandacht aan het project 'The Great Wall Walk' van Marina Abramovic (1946-) en Ulay (1943-2020) die elkaar in 1988 vanaf beide kanten van de Chinese muur tegemoet liepen. Nadat zij elkaar na 90 dagen en 1800 km halverwege hadden ontmoet, kwam er verrassenderwijs een einde aan hun jarenlange relatie en artistieke samenwerking als pioniers van de zogenoemde performance of body art.

Het volgen van onbekende wandelaars is een bekend thema in de literatuur en beeldende kunst. Een klassiek voorbeeld daarvan is *Suite vénitienne* (1980) van de Franse kunstenares Sophie Calle (1953). Eind januari 1980 volgde zij in Parijs een man op straat, verloor hem uit het oog en ontmoette hem diezelfde avond bij toeval tijdens een receptie. Gedurende hun gesprek liet deze Henri B. weten dat hij van plan was naar Venetië te verhuizen. Sophie Calle volgde hem daar twee weken in het geniep. Om onopgemerkt te blijven fotografeerde zij hem vooral vanaf de rug gezien en de resultaten daarvan zijn met de nodige kanttekeningen onder de bovengenoemde titel in boekvorm gedocumenteerd.

Al dan niet in eigen beheer uitgegeven boekpublicaties zijn voor veel kunstenaars essentiële media voor presentatie van hun werk en verspreiding daarvan. De Nederlandse

Sophie Calle, *Suite vénitienne*, 1980, voorzijde omslag

kunstenares Elisabeth Tonnard (1973) heeft veelal in kleine oplagen inmiddels zo'n 50 kunstenaarsboeken het licht doen zien. Met onderbrekingen speelt wandelen hierin een belangrijke rol, waarbij fotografie en tekst(en) een symbiotische relatie met elkaar aangaan. Om te beginnen met *Two of Us* (2007). Daarvoor heeft zij geput uit het ruim een miljoen negatieven omvattende archief van het bedrijf Fox Movie Flash van Joseph Selle dat in de jaren 1940-1970 straatfoto's maakte van passanten in San Francisco. Hieruit selecteerde zij foto's van wandelende koppels in combinatie met woorden uit het gedicht *Les sept vieillards* (De zeven oude mannen) van Baudelaire. Een jaar later maakte zij op basis van hetzelfde archief een boek onder de titel *In this Dark Wood* (2008). Daarin koppelde zij nachtelijke opnamen van eenzame wandelaars aan 90 verschillende Engelse vertalingen van de eerste drie regels uit Dante's *Inferno*. In de Nederlandse vertaling door Peter Verstegen luiden die:

'Op 't midden van ons levenspad gekomen,
Vond ik mijzelve in een donker woud,
Want ik had niet de rechte weg genomen.'

Elisabeth Tonnard wees mij recent op het themanummer van het tijdschrift in boekvorm *Raster* (nr. 91, 2000) van De Bezige Bij over lopen en wandelen. Hoewel ook dit themanummer vooral literaire bijdragen bevat is na de inhoudsopgave een fotografische bewegingsstudie gereproduceerd van een 'Man Walking at Ordinary Speed' van de Brits-Amerikaanse Eadward Muybridge (1830-1904). Centraal staan twee Zwitserse schrijvers die wandelen hoog in het vaandel hadden: Rodolphe Töpffer (1799-1846) en Robert Walser (1878-1956). Eerstgenoemde is vooral bekend geworden door zijn stripboek *Mijnheer Prikkebeen* (1845), maar was ook de

geestelijk vader van de zogenoemde 'zigzagwandeling'. De novelle *De wandeling* (1917) van Walser vormt voor Elisabeth Tonnard de aanleiding voor een nieuw boekproject.

Uit deze novelle het volgende citaat:

'Op een wijldlopige wandeling schieten mij duizend bruikbare gedachten te binnen, terwijl ik opgesloten in mijn huis jammerlijk zou verdorren, verdrogen. Wandelen is voor mij niet alleen gezond maar ook vruchtbaar, en niet alleen mooi maar ook nuttig. Een wandeling brengt mij beroepsmatig vooruit, maar bezorgt mij tegelijk ook persoonlijk plezier; ze troost, verblijdt, verkwikt mij, doet me genoeg, maar heeft tegelijk de eigenschap dat ze mij aanspoort en tot nieuwe scheppingen stimuleert doordat ze mij talrijke meer of minder belangwekkende onderwerpen oplevert die ik thuis later ijverig kan uitwerken. Elke wandeling is vol bezienwaardige, gevoelswaardige verschijnselen.' Elders verwoordt hij het nog radikaler: 'Zonder wandelen zou ik dood zijn.'

De literaire carrière van Walser eindigde in 1929 en van 1933 tot zijn overlijden tijdens een sneeuwwandeling op de eerste kerstdag van 1956, verbleef hij in een zenuwinrichting in Herisau. De wandeling begint op het moment dat de schrijver wegvlocht van een leeg vel papier en al wandelend door stad en land met oog voor de nodige details uiteenlopende personen ontmoet. Aan het slot wordt het leven hem steeds zwaarder te moede en bij thuiskomst is het vel papier nog steeds leeg.

© Elisabeth Tonnard, foto uit *The End of the World*, 2025

Rond het graf van Robert Walser op de begraafplaats in Herisau heeft Elisabeth Tonnard 23 grafstenen van andere overledenen gefotografeerd met reliëfs die de landelijk omgeving van deze kantonale hoofdstad verbeelden. Zij staan voor de zondagse

wandelingen die Walser gedurende evenzoveel jaren maakte vanuit de psychiatrische kliniek aldaar. Deze foto's en citaten uit de medische rapportages over Walser vormen de kern van het geplande boek, waarin blanco pagina's een opvallende rol spelen. Die staan misschien voor de lege pagina waarmee zijn novelle *De wandeling* begint, maar evenzeer voor de leegte van het bestaan in de kliniek. De titel *Het einde van de wereld* voor dit boekproject is ontleend aan een verhaal van Walser over een kind dat zonder connectie met iemand of iets op pad gaat naar het einde van de wereld en dat na zestien jaar uiteindelijk bereikt. Prachtig in deze korte tekst zijn de zich steeds herhalende woorden 'Fort und fort lief es' (Het kind liep en het liep).

Flip Bool

Interview met Eeffien Huizing

Sinds de oprichting is Eeffien Huizing (1954) een actief en betrokken lid van TeVoet. In de beginperiode jarenlang secretaris van het bestuur ('even Eeffien bellen') en de hele tijd actief in de regio Zuid-Holland. Arie de Jong zocht haar op in Haastrecht.

Eeffien vertelde dat ze altijd een wandelaar is geweest en dat ze grote belangstelling heeft voor de geschiedenis van het landschap. Al vanaf haar tienerjaren, toen ze woonde op de Hondsrug in Drenthe. In die tijd ging daar door ruilverkavelingen veel waardevol landschap verloren. Ze ging Nederlands studeren, haalde haar kandidaats en een onderwijsbevoegdheid, maar kwam tot de ontdekking: dit wil ik niet in de toekomst. Ze hield ermee op en stapte over naar de parttime opleiding voor bibliothecaris. Ze heeft daar geen seconde spijt van gehad. De bibliotheek was een prachtige werkplek. Toen ze moest stoppen vanwege gezondheidsproblemen, werkte ze bij de bibliotheek in Den Haag. Ze was daar verantwoordelijk voor de collectie taal- en letterkunde. Zo kwamen haar studies mooi samen. Door die gezondheidsproblemen horen lange wandelingen tot het verleden, maar de inzet bij TeVoet is er niet minder om.

Eeffien schetste dat bij het oprichten van TeVoet het initiatief vooral uitging van de groep die het tijdschrift *Op lemen voeten* maakte. Ze was vanaf het begin abonnee en toen er een oproep in stond lid te worden van een op te richten vereniging van wandelaars vulde ze direct de bon in. Ze was er eind 1994 bij toen TeVoet in *De Oude Tram* in Amersfoort werd opgericht. Een bomvol zaaltje, niet iedereen kon zitten, een enthousiaste sfeer en het was erg warm. Er werd ook nog volop gerookt. Eeffien herinnert zich dat ze na afloop geïnspireerd naar huis ging. Opvallend is dat veel mensen die toen actief waren of werden dat jarenlang zijn gebleven.

TeVoet als actiegroep

Waarom moest TeVoet worden opgericht? 'Simpel, het tijdschrift *Op lemen voeten* kon geen actie voeren of met overheden aan de slag over knelpunten, daarvoor had je een geschikte organisatie nodig'. Een onafhankelijke organisatie, zoals TeVoet altijd is gebleven, niet afhankelijk van subsidies.

De groep rond *Op lemen voeten* was ook van vitaal belang bij de ontwikkeling van het Wandelplatform, dat later verbonden werd aan de Stichting Lange Afstandswandelen en nog later Wandelnet ging heten. Door het Wandelplatform kwamen allerlei wandelorganisaties en organisaties die (iets) aan wandelen deden bij elkaar aan tafel. Zoals de Scouting, het NIVON, Nemo, TeVoet,

de wandelsportbonden, de ANWB, *Op Lemen Voeten*, de stichting Lopende Zaken, NTKC enz. TeVoet zat in het cluster belangenbehartiging. Eeffien vertegenwoordigde TeVoet in dit platform. Harm Piek was clustervertegenwoordiger in het bestuur. Hij deed dat voortreffelijk. Harm praatte de leden van het cluster voorafgaand aan de vergaderingen bij en we bespraken onze standpunten. Af en toe leek het algemeen bestuur wel een Poolse Landdag, maar Kuiken, deelnemer vanuit het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij en verantwoordelijk voor subsidies vanuit het Rijk, bracht er wat orde in. Toch bleef de samenwerking op landelijk niveau bij vlagen ongemakkelijk. De belangen liepen nogal uiteen. Het bureau van Wandelnet ging soms zijn eigen gang en dat botste. Eeffien betreurt het dat de (meer activistische) aanpak van de *Ramblers* in Groot-Brittannië niet model kon staan voor Nederland.

Bestuurswerk voor TeVoet

Al vrij snel na de oprichting van TeVoet rolde Eeffien in het bestuur. Eerst kwam ze in de commissie Belangenbehartiging, aangestuurd door Jan Hogenbirk. Daar was de centrale vraag: hoe kunnen we de regio's steunen bij hun werk? Er werd gewerkt aan een strategie om krachten te bundelen met anderen. Daarom werd gepraat met het NIVON en Nemo. In 1998 werd het Kruispunt opgericht. Het Kruispunt moest een opvolger worden van het 'steunpunt redt onverharde paden' dat door Nemo eerder in het leven was geroepen en zich richtte op allerhande knelpunten. Al snel werd het Kruispunt omgezet in het Meldpunt voetpaden en ondergebracht bij het Wandelplatform en één dag in de week bemenst door Nemo. Dat liep in 2002 uit op ruzie toen Nemo uit het Wandelplatform stapte. Het was een botsing die misschien wel ingebakken zat in de aard en structuur van het Wandelplatform. De begeleidende stuurgroep van het Meldpunt voetpaden, waarin Eeffien zat, en die elke twee maanden bij elkaar kwam om binnengekomen casussen te bespreken werd zonder Nemo voortgezet onder de naam Stuurgroep Belangenbehartiging.

Vlonder in het pad langs de Bergvlietkade

Eeffien had een botsing met Nemo eerder meegemaakt, toen er gesprekken waren van TeVoet en Nemo over een mogelijke fusie. Toen bijna alles in kannen en kruiken was tussen de besturen, werd dat onderuitgehaald door de 'werkorganisatie' van Nemo. Eeffien was verbaasd toen ze met andere TeVoet'ers een jubileumfeest van Nemo meemaakte: het was geweldig, helemaal dezelfde type wandelaars. Jammer dat het uiteindelijk organisatorisch niet klikte.

Jan Hogenbirk, die secretaris extern was van TeVoet, zou langdurig afwezig zijn en Eeffien nam zijn rol tijdelijk over in het bestuur. Toen Wim de Jong, die secretaris intern was, ook al spoedig stopte, nam Eeffien dat ook op zich. Een jaar later werd ze direct gekozen als secretaris. Het bleek een zware klus, maar ze heeft het al die jaren met plezier gedaan.

De gang van zaken was een kwart eeuw geleden heel anders dan nu. Stukken gingen per post, mensen belden je op, stuurden een briefkaart. *Lopend Vuur* was nog een eenvoudig A5 blad met zwartwit foto's en een gele omslag. Sommige mensen van het eerste uur maakten van hun hobby hun beroep. Het kon frictie opleveren als je als vrijwilliger een hoop tijd in iets had gestoken en je dat later zonder vermelding terug zag komen bij een rapport of wandelboekje van iemand die daar zijn brood mee verdiende.

De sfeer in de maatschappij vindt ze erg veranderd. Ooit kon je een ambtenaar direct bellen, maar nu moet je eerst langs een telefonist aan wie je moet uitleggen waar het om gaat en wie je graag wilt spreken. Mensen blijven vaak maar kort in een functie, zodat het historisch bewustzijn bij de overheid sterk is afgenomen. Internet en communicatie via email is dubbelzinnig: er is veel informatie, je raakt van veel op de hoogte, maar het is erg vluchtig en binnen korte tijd vergeten. Een eigen goede administratie is van groot belang, zodat je gemakkelijk kan opzoeken wat eerder is afgesproken of beloofd. Ze koestert daarom haar archief. Wat ze ook koestert is de koninklijke onderscheiding die ze kreeg voor haar jarenlange inzet voor het wandelen.

Een wandelpadenplan voor Zuid-Holland

Een week na de oprichtingsvergadering van TeVoet werd Eeffien gebeld door Jan Rijnsburger. Die nodigde haar en anderen uit om mee te praten over wat er in Zuid-Holland moest gebeuren. Daar kwam het Wandeloverleg Zuid-Holland uit voort. Wandelingen en wandelcafé's (mee)organiseren, actiewandelingen op 1 januari tegen de aanleg van de A4 door Midden-Delfland, reageren op landinrichtingsplannen en onverharde wandelpaden in kaart brengen. Dat je dit werk met een groepje deed was erg stimulerend. Steven van Schuppen schoofde ons bij op het gebied van wet- en regelgeving.

Eeffien heeft goede herinneringen aan het maken van een wandelpadenplan van Zuid-Holland. Dat gebeurde met dat groepje, afkomstig uit de verschillende delen van Zuid-Holland, en Frans Meijdam voerde als procesmanager de regie. Het was een jaar lang hard werken, er ging veel vrije tijd in zitten, maar met een prachtig resultaat. Daarmee kon je bij de provincie Zuid-Holland de bestuurders, de Statenleden en de ambtenaren op het goede spoor zetten.

De aanleiding voor het Wandelpadenplan was het voornemen van de provincie Zuid-Holland om enorm te gaan investeren in een fietspadennetwerk. Deze 'fietspadisering' was heel bedreigend voor bijvoorbeeld paden over onverharde kades. Tijd voor actie! Zuid-Holland had toen regionale Statencommissies en het fietsplan werd in elke commissie op locatie besproken. Eeffien en de anderen spraken in bij deze commissievergaderingen, spraken apart met Statenleden en fracties, en kwamen met alternatieven. Het werd tijd voor een echt wandelplan en dat idee werd in 2001 overgenomen via een PvdA initiatiefvoorstel door Provinciale Staten. Vervolgens na een *quick scan* van de Stichting Lopende Zaken kreeg TeVoet de opdracht invulling te geven aan het Wandelpadenplan. Eeffien en de anderen staken daar veel werk in. Toen dat plan er in 2004 lag, bleef het in de lade. Daarop begon de TeVoet-groep een nieuwe actie. Weer bij alle fracties op bezoek, weer met iedereen gepraat. Een bijeenkomst georganiseerd in Reeuwijk. Weer ingesproken en druk op de ketel blijven houden. Pas in 2010 werd het plan aangenomen door Provinciale Staten.

Pad over de Bergvlietkade

Lobby is voor de volhouders

Daarmee was het verhaal niet af. Want je moest er bovenop blijven zitten bij de uitvoering. Belangrijk was ook dat op aandringen van TeVoet er een fiets/wandeloeverleg kwam, waar ook de ambtenaren van de fietsafdeling bij zaten. Je werd namelijk gefrustreerd van de dominantie van het fietsbeleid. Niet alleen omdat daar altijd geld voor was, maar de investeringen dreigden vaak ten koste te gaan van wandelmogelijkheden.

Belangenbehartiging is een kwestie van lange adem. Je moet constructief zijn, je moet betrouwbaar zijn, je moet vasthoudend zijn, en intussen moet je er alert op zijn om openingen te zoeken. Als vrijwilliger is het ook nog eens van belang dat je er energie van krijgt, dat je er lol in houdt, en dat vraagt om een goede sfeer in de actieve groep. Je moet maken dat je vooraan in het proces zit. Dus moet je contacten leggen en onderhouden, moet je kans zien aan te schuiven op plekken waar de plannen worden gemaakt of beslissingen worden genomen. Bij de landinrichting van de Krimpenervaard pakte Eeffien het zo aan en dat heeft verrassend veel effect gehad. De verschillende betrokkenen hebben veel creativiteit aan de dag gelegd. Bij het ontsluiten van de Bergvlietkade werkten 16 van de 17 boeren mee, maar eentje dus niet. Door een vlonder om zijn land (zie foto) kon de route toch gered worden. Toch heeft het de relatie met die boer niet verstoord. Eeffien stond samen met hem op een foto in *Trouw*. Bij het renoveren van de Steinse Tiendweg ging het gelukkig vlotter. Op een zaterdag liep de gedeputeerde Loes van Ruijven tijdens een bezoek mee over de deplorabele Tiendweg. Twee weken later kon in het gemeentehuis van Haastrecht al een afspraak worden gemaakt over de ingrijpende renovatie.

Bij de ontwikkeling van de wandelroute langs de Oude Hollandse Waterlinie liep het weer anders. Rien van den Berg en Eeffien zaten namens TeVoet in een klankbordgroep om die waterlinie tot iets bijzonders te maken. Daar stelden ze de Stichting Groene Hart voor om een wandelroute langs de Oude Hollandse Waterlinie te maken. Dat bood TeVoet de kans belangrijke schakels in die route te realiseren. Het zuidelijke routedeel werd gerealiseerd en bewegwijzerd, met als oogst twee nieuwe boerenlandpaden en de openstelling van een korte kade. De verdere uitvoering liep vast en het noordelijk deel kwam, ondanks veel energie van Fred Triep en Ineke Thierauf, helemaal niet van de grond. Helaas wees Wandelnet het af om de route te koppelen aan die van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Het is het waard dit idee weer op te pakken, want met een beetje inspanning heb je dan een wandelroute met een pakkend verhaal.

De afgelopen 3 jaar heeft Eeffien samen met Peter Oosterling en Bert de Boer actie gevoerd voor een wandelduiker ter vervanging van de op te heffen onbewaakte spoorwegovergang bij Nieuwerbrug. Op de website van TeVoet valt te lezen hoe we de zaak juridisch hebben aangepakt en hoe we gelobbyd hebben bij de provincie en de gemeente. En niet te vergeten: hoe de samenwerking met de bewoners verliep. De combinatie van dit alles was uiteindelijk succesvol, zoals elders in dit nummer te lezen is in het artikel over de opening van de duiker.

Arie de Jong, tekst en foto's

De paden op...

Wandelgids Veluwe beeklopen - Wim Huijser en Rob Wolfs

Neem even de tijd voor dit boek, want het is niet zomaar een wandelgids met 17 routes langs beken. Hoe zijn die beken ontstaan? Hadden/hebben ze een functie? Dat en nog veel meer vormt de inleiding van deze 224 pagina's dikke en zware uitgave. Dat je 17 mooie rondwandelingen verspreid over Gelderland gaat maken, is met de zeer ervaren routemakers Wolfs en Huijser een gegeven. Een heldere beschrijving, veel onverharde paden en praktische info over bereikbaarheid, horeca en honden. Daarnaast kent elke route een impressie van wat je te wachten staat en (te) veel foto's. Dan blijft er voor de topografische kaart maar een halve bladzijde over. Het lijkt erop dat uitgevers ervan uitgaan dat de wandelaar via gps-tracks loopt of een grotere kaart (met routebeschrijving) download via internet. Dat kan ook allemaal met een abonnement op wandelzoekpagina.nl. Je mist dan wel de historische achtergronden en de hedendaagse mijmeringen die bekenkenner Veldhuis toevoegt aan de meeste routes.

isbn 978 90 5011 959 7

knnvuitgeverij.nl € 27,95

Drenthepad - NIVON

Het oudste langeafstandpad bestaat 50 jaar en NIVON viert dat met een speciale editie van de gids door de 'oerprovincie' van het land. Naar voorbeelden uit het buitenland werd in 1973 het idee gelanceerd om ook hier dergelijke paden uit te zetten. In 1975 was het zover: het eerste wit-rood gemarkeerde pad was een feit. Het huidige Drenthepad heet officieel Streekpad 6 en kent derhalve nu een geel-rode markering. Omdat de provincie niet alleen trots is op het 'ijstijden-landschap' met hunebedden en grafheuvels, maar ook op de eigen taal, werd bij de 2e druk van de gids een bijlage met Drentse gedichten toegevoegd. Bij de huidige jubileum-editie (7e druk) vind je extra informatie via QR-codes en de website Drenthepad.nl. Dat sluit aan bij de keuze van het NIVON om offline en online te combineren. Het streekpad met start- en eindplaats Beilen telt 341 km verdeeld over 20 etappes. Het pad vormt de ruggegraat van het wandelnetwerk Drenthe en de gpx-tracks zijn beschikbaar.

isbn 978 94911 42246

nivon.nl € 14,- (leden) en € 21,- (niet-leden)

Wandelen langs watermolens - Bob en Ellen Luijckx

Boswachter Ellen wil haar fascinatie voor watermolens ('bijzondere monumenten') graag delen en doet dat met deze zeer informatieve wandelgids. In Nederland stonden ooit duizenden watermolens. Nu zijn het er nog 104 en in de 19 beschreven routes loop je langs 33 ervan, hoofdzakelijk in het zuid-oostelijk deel van het land. De rondwandelingen - van 4 tot 15 km - volgen bestaande (klompen)routes, de wandelnetwerken of kennen een eigen routebeschrijving. De wandelingen starten vanaf een parkeerplaats. Er is altijd wel OV in de buurt (aangegeven op de topografische kaart), maar hoe je dan naar het startpunt komt, moet je zelf uitvinden. Om de wandelaar warm te maken voor de cultuurhistorie zijn er veel foto's opgenomen. Daarvoor is een wat dikkere papiersoort nodig, en die maakt de gids behoorlijk zwaar. GPS-tracks op de website wandelboswachterellen.nl.

isbn 978 90 81 571593

natuurportret.nl € 19,50

Links en rechts van de Peelrandbreuk - Agnes Leijen

Een nieuw langeafstandpad (186 km) met als leidraad een geologische breuk in de aarde, oftewel een scheur diep in de grond. De breuk waarlangs de route loopt begint in het Duitse Rijndal en eindigt in de Doggersbank (Noordzee). In Midden-Limburg en Noord-Brabant ligt de breuk niet al te diep en is dan aan de hand van natuurlijke kenmerken te herkennen. En daarover word je uitvoerig geïnformeerd. In 9 etappes (gemiddeld 21 km) loop je van Vlodrop naar Heesch. Alle start- en eindpunten zijn bereikbaar met openbaar vervoer, ook horeca en zelfs overnachtingen worden per etappe vermeld. De routebeschrijving is behoorlijk uitgebreid, maar zonder markering in het veld is dat geen luxe. Knooppunten worden gebruikt, maar staan niet op de kaart. Ook verhard/onverhard is daar niet te vinden terwijl de onverharde paadjes niet geschuwd worden. De gids stond op de shortlist voor 'Wandelroute van het jaar 2025', maar heeft het niet gehaald.

De opmaak van de pagina's is behoorlijk druk: blokjes tekst met verschillende achtergrondkleuren, de topografische kaart die overlapt wordt door foto's en tekst. Voor een rustiger beeld kun je de routes en gps-tracks downloaden via wandelzoekpagina.nl.

isbn 978 90 7609 2355

gegarandeerdonregelmatic.nl € 17,95

Wandelduiker bij Nieuwerbrug geopend!

Door het lostrekken van de knoop in een blauw-groen gekleurd lint werd op donderdag 13 februari jl. de wandelduiker feestelijk geopend door de gedeputeerden Koning en Zevenbergen van Zuid-Holland, regiodirecteur Cuijpers van ProRail en wethouder Kersbergen van Bodegraven-Reeuwijk. Vertegenwoordigers van bovengenoemde instanties en het Wijkteam Nieuwerbrug en TeVoet hielden een toespraak. De wandelduiker vervangt de onbewaakte spoorwegovergang die in december 2022 door ProRail was afgesloten. Met de wandelduiker is de wandelroute langs de Dubbele Wiericke hersteld.

Wij als team hebben er veel tijd ingestopt en bijna drie jaar met veel plezier aan het project gewerkt. Door als team te werken konden we creatief omgaan met tegenslagen en elkaar inspireren. Bijna elke week hadden we een (Teams) overleg over de te nemen stappen. Soms vonden cruciale commissie/raadsvergaderingen plaats in vakantietijd en dan was er bijna dagelijks mailcontact verlucht met vakantiefoto's.

Het is ons uiteindelijk gelukt om alle betrokkenen – gemeente, provincie, ProRail, het waterschap, en niet te vergeten de Gasunie – op één lijn te krijgen. Hierbij werden wij steeds gesteund door het Wijkteam en inwoners van Nieuwerbrug, o.a. met handtekeningenacties. TeVoet was ook de eerste die geld (5.000 Euro) voor de realisatie van de wandelduiker beschikbaar stelde.

Wij hebben ons in eerste instantie tot de lokale politiek gericht. Allereerst moesten we de gemeenteraad overtuigen dat hij in 2021 geen goede beslissing had genomen over de afsluiting van de spoorwegovergang. Dat kwam omdat het college de raad verkeerd had geïnformeerd. Daardoor had de raad geen juist beeld van het wandelbelang. Alleen de veiligheid op het spoor telde.

Dit lukte, mede omdat TeVoet als rechtspersoon bezwaar kon aantekenen tegen deze ongelukkige raadsbeslissing. TeVoet kan dit doen omdat de vereniging het behartigen van het wandelbelang als statutaire doelstelling heeft. De inwoners van Nieuwerbrug zijn in het bestuursrecht helaas niet aangemerkt als belanghebbend bij het behoud van de wandelverbinding.

Vervolgens hebben wij meerdere keren ingesproken bij de gemeenteraad en contacten onderhouden met de gemeentelijke en provinciale politiek. Dit resulteerde in schriftelijke vragen en moties van raadsleden en statenleden. Ook kwam een statenlid van D66 op bezoek. Een belangrijk moment was toen wij het gesprek op gang brachten tussen de provinciale afdelingen railinfra en recreatie. Tot dan toe was alleen railinfra betrokken.

Wij hebben op grond van de Wet open overheid verzoeken ingediend bij de Omgevingsdienst Midden Holland, bij het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat en bij de Inspectie voor Leefomgeving en Transport. Op grond van deze informatie hebben wij een rapport op laten stellen door AVIV, een expertise bureau op het gebied van externe veiligheid. Met dit rapport kregen we groen licht om de Gasuniekafe ten zuiden van het spoor te gebruiken. Ook hadden we al de toestemming van het Waterschap Stichtse Rijnlanden verkregen. Toen de aanleg van de duiker in zicht kwam, konden we dankzij ons netwerk steunen op een deskundige op het gebied van railinfra. Door creatief om te gaan met tegenslagen en constructief mee te denken, en de publiciteit te zoeken, hebben wij alle instanties uiteindelijk weten te overtuigen van de mooie kans die de duiker bood. Met als resultaat dat er nu een wandelduiker ligt.

De situatie voor de aanleg van de wandelduiker

Tot slot hebben we nog meegedacht en meegewerkt aan het promotiekaartje voor de wandelduiker.

Het hele project kan als voorbeeld dienen voor barrièreproblemen elders. Bij de opening deed TeVoet een oproep aan alle instanties: “Kijk altijd of er kansen liggen om wandelmogelijkheden te verbeteren. Dit zou een vast onderdeel moeten zijn van elk project. De wandelduiker bij Nieuwerbrug laat zien dat er dan veel mogelijk is.”

Wat wij hebben geleerd van dit project

- Wees je bewust van de juridische mogelijkheid die TeVoet heeft
- Werk in teamverband (inspireert, er moet wel een klik zijn, prettig als men elkaar aanvult)
- Wees bereid er tijd in te stoppen
- Heb een heldere boodschap
- Communiceer onderling (regelmatig digitaal overleg over de te nemen stappen)
- Bouw contacten op in de lokale, provinciale politiek en het ambtelijk apparaat en onderhoud die contacten
- Wees constructief en betrouwbaar
- Ga creatief om met tegenslagen

- Ga op zoek naar expertise in je netwerk als je zelf niet over die expertise beschikt.
- Mobiliseer en werk samen met andere belanghebbenden (Inwoners Nieuwerbrug/ Wijkteam)
- Communiceer extern via lokale/regionale kranten, radio en tv en sociale media
- Plaats het probleem waar je aan werkt in groter verband. In ons geval opheffen onbewaakte spoorwegen, toegankelijkheid buitengebied, beweegvriendelijke leefomgeving
- Vier het succes
- Doe iets met het resultaat

Bert de Boer, Eeffien Huizing, Peter Oosterling
Foto's: Henk Zandvoort

WWN

DE MOOISTE WANDELGIDSEN VAN NEDERLAND

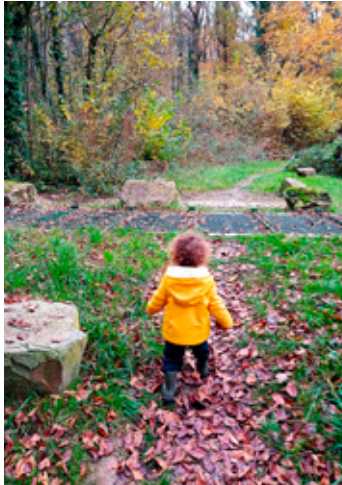

WWW.GEGARANDEERDONREGELMATIG.NL

Als struinen niet meer gaat....

Wandelen, de meest natuurlijk manier om je voort te bewegen. Het kostte wat moeite en oefenen, maar na veel vallen en opstaan lukt het: lopen. Kunnen gaan en staan waar je wilt geeft een geweldig gevoel van vrijheid. En zeker als je verder kunt gaan, waar je met een fiets of auto niet meer kunt komen. Dit is het gevoel dat TeVoet'ers verbindt. Lange wandeltochten, door ruige landschappen, naar bergtoppen, door dromerige verstilede natuurgebieden.

Het lichaam protesteert

Jarenlang brengt het lichaam ons waar we heen willen, zonder al te veel protest. We geloven dat dat altijd zo zal blijven. Maar we worden ouder en merken dat het iets minder gaat. Minder snel, minder lang, minder stabiel. We passen de zwaarte en lengte van onze tochten aan. We schaffen wandelstokken aan om onze gewrichten te ontlasten, en voor meer stabiliteit. En zo kunnen we weer vele kilometers genieten van dat wandelgevoel.

De outdoor rollator

En dan komt het moment dat we voelen dat stokken niet meer voldoende zijn. Het schrikbeeld van de rollator doemt op. Een gewone rollator is misschien geschikt om wat door huis of over gladde stoepen en pleinen te lopen (en zelfs dat is een hele uitdaging), maar volkomen ongeschikt voor onverharde paden. Moet je dan afscheid nemen van dat heerlijke gevoel van vrijheid? Nee. Er is een rollator waarmee je wel het strand op kunt, of het bos in. De Veloped, een outdoor-rollator, met grotere luchtbanden,

met een klimwiel, met stevige handvaten en remmen. Er is zelfs een Veloped Trek met extra ruimte voor bagage. Ze is inklapbaar en met klikwielen, zodat ze gemakkelijk mee kan in de auto. Kortom: er is wandelen na de stokken.

En als het echt niet meer gaat

Vroeg of laat, soms tijdelijk, soms langdurig, zit wandelen er helemaal niet meer in. Dan zullen we het moeten doen met onze herinneringen. En misschien dat dan virtueel wandelen ons kan helpen om die herinneringen op te roepen, dat gevoel, die beelden, die geluiden. Met een VR-bril, of geprojecteerd op een scherm boven het bed. Zo kun je nog wat nagenieten van al je wandelervaringen....

Alice Drenthe

Outdoor rollator

Er zijn veel modellen, zoek op outdoor rollator. De porsche onder dit type rollators is de Veloped www.trionic.com/nl te verkrijgen in verschillende uitvoeringen.

Virtuele wandelingen

Opnames gemaakt met een action camera vanuit het perspectief van de wandelaar van wandelingen met omgevingsgeluiden maar zonder toelichting geven het wandelgevoel. Eén voorbeeld is: <https://www.youtube.com/watch?v=aFbt7yifyos&t=273s> Virtuele wandelingen door Nederland vind je op het YouTube kanaal van Wandering Thomas.

https://www.youtube.com/channel/UCwz-VY_4GKpe4D6fldyWBLA

Op de website van TeVoet zijn onder het tabblad Wandelroutes/Wandeltips links naar een aantal virtuele wandelingen te vinden.

Op zoek naar een boeiend cadeau?

Geen idee wat je dit keer je partner, familielid of vriend(in) cadeau kunt geven? Doe een jaarlidmaatschap van TeVoet cadeau voor maar € 12,50. Stuur een mail met de gegevens van de ontvanger naar <ledenadministratie@tevoet.nl>. Hij of zij is daarna een jaar lid van de vereniging en ontvangt de volgende drie nummers van *Lopend Vuur*.

Regionieuws

Utrecht – Actualiteiten uit de provincie

Beleidsstukken en concrete plannen te over bij de gemeentes en de provincie Utrecht. De ambtenaren en het bestuur zitten op wandelgebied niet stil. Vanuit het Wandeloverleg Utrecht bestuderen belangenbehartigers van Wandelnet en TeVoet deze nota's en sturen waar nodig zienswijzen naar de bevoegde instanties. Ook leden van de provinciale staten en gemeenteraden krijgen desgewenst onze meningen toegestuurd. Heel kort samengevat reageren we met variaties op: Mooie plannen, belangrijk zijn doorgaande exclusieve wegen voor voetgangers los van ander verkeer. Lopen is meer dan recreëren en net als fietsen een belangrijke duurzame wijze van verplaatsen. Hieronder een selectie. Door de link te openen vind je meer informatie.

Sterke Lekdijk: De Lekdijk wordt versterkt door het Waterschap. Dat geeft nieuwe kansen voor de wandelaar. Mits de zogenaamde 'meekoppelkansen' worden gerealiseerd. Meekop pelen van exclusieve wandelpaden is lastig. Financiering hiervoor is complex. Het Waterschap heeft aan de voet van de Lekdijk vrijwel geen grond in eigendom. hdsr.nl/buurt/sterke-lekdijk

Groen Groeit Mee: Bij nieuwe wijken hoort ook voldoende groen in de omgeving. Provincie Utrecht, Hoogheemraadschap de Stichtse Rijnlanden en gemeenten Bunnik, Houten, Nieuwegein, Utrecht en Zeist werken samen in het Kromme Rijn Linie Landschap om te zorgen voor voldoende 'groene' recreatiemogelijkheden voor de bewoners van de vele nieuwe wijken die in dit gebied gepland zijn tot 2040. De inventarisatie van bestaande en mogelijke nieuwe wandelpaden van TeVoet is voor de concept kaarten dankbaar gebruikt. provincie-utrecht.nl/onderwerpen/ruimtelijke-ontwikkeling/groen-groeit-mee

Recreatie, Toerisme, Sport en Bewegen:

In dit beleidsprogramma wordt onder meer ingezet op het verbeteren van de bereikbaarheid van recreatiegebieden en -terreinen. Helaas met weinig concrete doelen hoe te bereiken dat lopen/wandelen voor iedere inwoner een gezonde, gemakkelijke en aantrekkelijke vorm wordt voor recreëren en/of verplaatsen. stateninformatie.provincie-utrecht.nl/Documenten/1-Startnotitie.pdf

Bereikbaarheid en mobiliteit: Lopen als middel om te verplaatsen is in dit beleidsprogramma nog niet voldoende doorgedrongen. Een zienswijze vanuit Wandelnet (met inbreng van TeVoet) met allerlei detailaanpassingen eindigt dan ook als volgt: 'We realiseren ons dat het een omvangrijke zienswijze is geworden. We hadden graag in een eerder stadium betrokken willen zijn, om op die manier aan de voorkant de belangen van de mens te

voet in te brengen....' stateninformatie.provincie-utrecht.nl/documenten/1-Concept-Bereikbaarheidsprogramma-2024-2029.pdf

Voetgangersbeleid gemeente Utrecht: Utrecht is de eerste stad in Nederland met een Actieplan voetganger. Met het plan wil de gemeente het aantrekkelijker en veiliger maken voor voetgangers. Samen met het Groenprogramma van de gemeente wordt onderzocht welke wandelroutes en wandelgebieden we kunnen verbeteren. utrecht.nl/wonen-en-leven/verkeer/voetganger/actieplan-voetganger

Lunettenpark: Een interessante ontwikkeling is het opknappen van de vier Lunettenforten en het verbeteren van de het landschap eromheen. Voor wandelaars worden de forten en de omgeving toegankelijker gemaakt met zelfs een nieuwe brug over de Kromme Rijn die het gebied met Amelisweerd verbindt. utrecht.nl/wonen-en-leven/parken-en-groen/parken-en-plantsoenen/lunettenpark

Ineke Thierauf en Peter Both

Een offline wandelavontuur,
midden in de natuur!

Wandel in twee dagen van het ene naar een ander OV-punt met de Nivon trektochten, waarbij je overnacht in een natuurvriendenhuis.

✓ Koos Vorrinkhuis nieuw over de Utrechtse Heuvelrug	✓ Hunehuis met bossen en hunebedden
✓ Bosbeek over de Veluwe	✓ Zeehuis langs de kust
✓ Morgenrood door het Brabants Vennengebied	

€5,- korting op trektochten-set via nivon.nl/webshop met de code **STREKTOCHTEN**.
Geldig tot 1 februari 2025

Nivon Natuurvrienden onderhoudt verschillende LAW's en Streekpaden in Nederland en geeft naast deze trektochten ook verschillende wandelgidsen uit. Kijk op nivon.nl/wandelen

Friesland - Eerste rouwpad van Nederland op Terschelling

Dat natuur op een positieve manier onze gezondheid beïnvloedt, is wel bekend: natuur stimuleert niet alleen tot bewegen, maar helpt ook bij stress en persoonlijke ontwikkeling. Maar dat natuur ook een rol kan spelen bij de verwerking van rouw, dat ontdekten de op Terschelling wonende Arjan Berkhuis en Anemoon Elzinga. Vier jaar geleden overleed plotseling hun zoon Mees op 16-jarige leeftijd. “Ik merkte dat ik daarna de neiging had om me volop in het werk te storten, maar dat dat uiteindelijk het wegstoppen van gevoelens was”, vertelt Arjan.

Het stel ontdekte dat ze op het Waddeneiland eigenlijk alleen maar de deur uit hoefde te lopen, de natuur in, en dat die natuur een grote rol ging spelen in het rouwproces. “We zijn toen op zoek gegaan of er in Nederland iets bestaat van een wandelroute die speciaal bedoeld is om in de natuur je rouw te verwerken, maar die was er niet. Toen hebben we zelf bedacht om zo’n speciale pelgrimsroute op Terschelling te maken, de *Walk of Grief*”, vertellen Anemoon en Arjan. Het is een 75 kilometer lange wandelroute geworden, die je in vijf of meerdere etappes kunt lopen, samen of alleen - over grotendeels onverharde paden. De route begint bij vuurtoren

de Brandaris en de hoge duinen aan de westkant van Terschelling, vanaf daar langs de zuidkant, de Waddenzee volgend. Aan de oostkant van het eiland vind je de stilte en wildernis, vervolgens loop je over het uitgestrekte strand aan de noordkant weer terug.

De *Walk of Grief* is bedoeld voor mensen die iemand of iets verloren hebben, dat hoeft niet altijd een persoon te zijn, maar kan ook een droom zijn die niet uitkomt, een scheiding of zelfs landschapspijn. “Op Terschelling heb je wat natuur betreft zo’n beetje alles”, legt Anemoon uit. “Hier heeft de natuur het voor het zeggen”, vult Arjan aan. “Hier voel je: we zijn allemaal passanten in het leven. De vogels, de planten, die zijn hier allemaal maar tijdelijk, het overkomt ons allemaal. Dat vind ik een fijn gevoel”. Anemoon: “een dode boom is weer voedingsstof voor nieuw leven. Van leven ga je dood, maar van dood ga je ook écht leven. Dat voel ik ook als ik in de natuur ben, dan voel ik me heel *alive*”.

De *Walk of Grief* is geopend op 1 maart 2025, op de vierde sterfdag van Mees. www.walkofgrief.nl

Bron: *Vroege Vogels* – BNNVARA;

Ode aan het wandelen

Ik bezing het wandelen in de nachtelijke uren.
Ik bezing het wandelen wanneer niemand stoort en alles er is.
Ik bezing het wandelen om leeg te lopen.
Ik bezing het wandelen om te laten bezinken wat me heeft aangegrepen of geschokt.
Ik bezing het wandelen om vermoedens en intuïties vrij spel te laten, evenals twijfels.
Ik bezing het wandelen om ongehaast te broeden op een vraag.
Ik bezing het wandelen om de vreugde over geweldige invallen onderweg.
Ik bezing het wandelen om het voorbij horen denderen van een vrachttrein.
Ik bezing het wandelen om aan niets te hoeven denken.
Ik bezing het wandelen om niets dan de wind te voelen.
Ik bezing het wandelen om het horen ritselen van onzichtbaar leven.
Ik bezing het wandelen om de donkerte van bomen en struiken en van zwarte hazen op het pad.
Ik bezing het wandelen om alles aan mij voorbij te laten trekken terwijl voeten ongemerkt hun stappen zetten.
Ik bezing het wandelen in het holst van de duisternis, het liefst zonder straatlantaarns of enig ander kunstmatig licht.
Ik bezing het wandelen om langs de begraafplaats te lopen en de doden te groeten, blij dat ik nog leef.
Ik bezing het wandelen om de gaten die vallen in mijn bewustzijn.
Ik bezing het wandelen om het zien van de sterren en de maan en mijn geliefde Orion, - alleen in de winter, helaas.
Ik bezing het wandelen om de verwondering gaandeweg.
Ik bezing het wandelen om mijn geest te laten dwalen op de vleugels van fantasie en verlangen en associaties.
Ik bezing het wandelen in de nacht om niet te worden afgeleid.
Ik bezing het wandelen om te dromen van wat nog komen gaat.
Ik bezing het wandelen om de schaarse lichten te zien doven.
Ik bezing het wandelen om weldadig vermoeid weer thuis te komen en in bed te zakken.
Ik bezing het wandelen elke dag weer!

Dries Boele, filosoof